

Bestrijden zonder bestrijding (1)

De laatste zeven jaar ben ik aan het imkeren zonder de varroamijt echt te bestrijden. Ik gebruik dus geen enkele bestrijdingsmethode meer. Toch doen mijn bijen het op dit moment goed en zijn alle volken die goed ingewinterd zijn ook weer goed de winter doorgekomen.

Aanpassingsvermogen van insecten

Omdat ik geen gif wilde gebruiken en ik ook niet tevreden was over het gebruik van mierenzuur, heb ik op een gegeven moment besloten om géén bestrijding meer toe te passen. Dat gaf wel een onzeker gevoel in het begin, en ik moet ook toegeven dat ik de eerste jaren meer bezig ben geweest met overleven dan met imkeren. Mijn gedachte was echter: alle insecten zijn bij uitstek in staat om zich aan nieuwe situaties aan te passen; waarom zouden bijen dat niet kunnen? Als ze in de gelegenheid worden gesteld om zichzelf te genezen, zullen ze dat waarschijnlijk wel doen.

Ik voelde me echter wel genoodzaakt om dan de bijen zich naar hun eigen aard te laten ontwikkelen. Dat betekent voor mij, dat ik elk bijenvolk als een geheel zie, als één wezen, waarbij de verschillende bijen meer als cellen van dat wezen moeten worden opgevat. Groepjes bijen verzorgen dan bepaalde lichaamsfuncties in het geheel. Een zwerm betekent een soort deling van het wezen en brengt daarmee een nieuw wezen voort.

Zo natuurlijk mogelijk imkeren

Hierop gebaseerd bestaat mijn methode van imkeren uit de volgende maatregelen.

1. Zo min mogelijk werken in de volken. Dus wanneer er geen duidelijke noodzaak voor bestaat, de kasten niet openen en de volken niet controleren of uit elkaar halen. Moet ik toch controleren, dan laat ik het broednest zoveel mogelijk intact.
2. Werken met uitsluitend natuurlijke zwermen.
3. Ik laat de volken zoveel mogelijk natuurlijk bouwen. Met een klein reepje kunstraat in de raampjes of met afgeschuinde latjes zijn ze wel geneigd om de raampjes zelf verder vol te bouwen.
4. Geen vegers maken of volken samenvoegen of nieuwe koninginnen invoeren.
5. Wanneer een volk niet levensvatbaar is, voer ik het niet bij met het inwinteren, zodat het de winter niet overleeft.
6. Om de groei van het aantal volken te beperken breek ik wel de doppen na de eerste nazwerm.
7. Bij het inwinteren voeg ik één theelepeltje zeezout toe per kg suiker.

8. Ik reis niet met de volken.
9. Ik probeer door aanplant in mijn omgeving voor een dracht te zorgen in de drachtarme perioden.
10. Ik werk niet met een bijzonder bijenras.

Toenemende vitaliteit en varroaweerstand

De eerste jaren heb ik nauwelijks honing geoogst. Aan de ene kant omdat de volken niet sterk genoeg werden, aan de andere kant omdat de dracht in mijn omgeving ook niet mee zat. De laatste twee jaren heb ik zout toegevoegd bij het inwinteren. In combinatie met de andere maatregelen heeft dat een goede werking, waardoor de bijen actiever en gezonder zijn geworden. In 2001 heb ik dan ook ongeveer 10 kg honing per volk kunnen oogsten. Het is interessant om waar te nemen dat op den duur niet alle volken geneigd zijn om ieder jaar te zwermen. In 2001 hebben bijvoorbeeld maar drie van de tien volken gezwerm, waarbij één volk min of meer gedwongen moest zwermen omdat ik ze bewust te weinig ruimte heb gegeven. Gedurende al die jaren is de varroamijt constant aanwezig geweest. De tijd heeft mij ontbroken om daar uitgebreide tellingen van bij te houden, maar gezien het aantal kreupele bijen was de mijt onmiskenbaar aanwezig. In 2001 echter is het aantal kreupele bijen beduidend teruggelopen. Bovendien kan ik tot op de vliegplank uitgebreid poetsgedrag waarnemen bij alle volken. Deze waarnemingen, en het feit dat de volken sterker zijn en meer honing verzamelen, brengt mij tot de conclusie dat mijn volken in toenemende mate in staat zijn om met de varroamijten te leven. Ik hoop dat andere imkers iets met mijn ervaringen kunnen.

Jan J.C. Saal, Kerk-Avezaath

Bestrijden zonder bestrijding (2)

Naar aanleiding van het artikel 'Varroamijtbestrijding met mierenzuurdampen' in BIJEN 11(2): 51 (2002) van de hand van Peter Elshout en de 'Vragen aan de imker' aan het eind van dat artikel wil ik gaarne de volgende informatie geven.

Tegenwoordig meer ziekten dan vroeger?

Toen ik in 1941 begon met de imkerij hoorde en merkte je niet zoveel over bijenziekten. Ze waren zeker wel aanwezig, maar toch veel minder naar mijn gevoel. De grootste imker van de bijenhoudersvereniging Utrecht e.o. was toen dhr. Kroon uit Breukelen. Deze had het grootste aantal volken, voornamelijk korven. Over ziekten, als ik bij hem kwam, sprak hij nooit, alles leek van een leien dakje te gaan.

En zo was het niet alleen bij hem, ook bij andere imkers hoorde je nooit zo indringend over ziekten praten. Hierover nadenkend en ook door gesprekken met andere imkers kwam bij mij het volgende idee op: zou het anders omgaan met bijen als in de jaren veertig (andere bedrijfsmethode) hier iets mee te maken hebben? Om de proef op de som te nemen liet ik mijn volken volstrekt met rust, zover als dat maar enigszins kon. Ik nam geen honing meer af, in het voorjaar maakte ik de kasten schoon, gaf nieuwe raat waar nodig en eind augustus winterde ik ze in met ongeveer 12-14 kg voer. Het zwermen liet ik gewoon doorgaan.

Van zwakke naar sterke volken

De meeste volken waar ik mee begon gingen na drie jaar dood, met uitzondering van een paar, en deze hingen tussen dood en leven. Van deze oude moeren nam ik dochters via natuurlijke zwermen en deze zwermen wisten zich goed te handhaven en te overwinteren. Toch waren hier nog teveel mijten. Van een moeder waarvan ik dacht dat zij de beste was heb ik een dochter genomen, via een natuurlijke zwerm, en deze zwerm ontwikkelde zich tot een zeer groot volk. Hier van heb ik via het zwermen van geteeld, met als resultaat volken die zich sterk ontwikkelen en geen of praktisch geen mijten hebben. Deze volken zijn zwermtraag en totaal niet agressief. Het aantal zwermen per volk is ongeveer twee. Soms zwermen ze helemaal niet of maar één keer. Zowel in 2000 als in 2001 heb ik ze geen voer gegeven voor de inwintering, ze zijn prima de winter doorgekomen en er waren praktisch geen dode bijen. Zelfs in het vroege voorjaar begin maart zijn de volken al flink aan het ontwikkelen. Het drachtgebied zijn stadstuinen en veel lindebomen langs de openbare weg.

Alleen het hoogst noodzakelijke

Daar ik altijd een groot liefhebber van het bijenleven ben geweest (het ging mij niet zozeer om de honing) en gelet op mijn leeftijd was het voor mij makkelijker om bovenstaande te doen. Voor anderen ligt dat heel anders. Misschien kan de conclusie uit bovenstaande zijn: pas je bedrijfsmethode aan als het kan, breng zo min mogelijk de bijen in stress door geen handelingen te verrichten die niet beslist noodzakelijk zijn. Toen ik als jongen begon met één volkje liet ik iedereen die op bezoek kwam de bijen zien. Kast open, raampjes er een voor een uit. Het resultaat was dat het volk hem op een gegeven ogenblik gesmeerd was; die hadden er genoeg van, maar dat wist ik toen nog niet.

Joop van Veen, Utrecht

Resistentie?

De beheerder van een appartementencomplex midden in Helmond, vroeg of ik een bijennest uit een half vermolmd boom kon halen was. Ik nam een 6-ramer mee, wat ijzerdraad en houten latjes voor het omsnijden van een bijenvolk. Groot was mijn verbazing toen ik zag dat het ging om een treurwilg met een doorsnede van ongeveer een meter waarvan nog een halve meter boven de grond uit stak. Dit was precies het punt waar de houtzagers in paniek gestopt waren. Zij pasten de techniek toe om vanuit de kruin steeds een stuk van de boom af te zagen. Toen zij met hun kettingzagen op de plaats kwamen van het bijennest, net boven de raten, waren de rapen gaar. Ze stopten, gedwongen door de bijen. Nu zat boven in de stronk van de boom een gat van ca. 12 cm en was een aantal raten zichtbaar. Het 'vlieggaat' zat onder in de boom tussen de wortels en was door de houtzagers niet opgemerkt. Het bijenvolk was niet meer te redden. De raten moesten er via het ontstane gat uitgehaald worden. Dat zou natuurlijk de nodige troep veroorzaken. Radicaal opgelost door middel van zwavel. Nadat de bijen dood waren heb ik het nest uit de boom gehaald: twee grote plastic tassen met raat gevuld met gesloten broed, larven en honing. Er zat een ruimte in de stronk van ca. 40 cm in doorsnede en ruim een meter diep. Het was een prachtig volk geweest. Naar schatting veertig duizend bijen. Helaas, het viel ten offer aan het ruimen van de boom, dat ook nodig was voor de veiligheid van de mens. Ik heb het broed uit elkaar gehaald en de larven bekeken. Er waren geen varroamijten te vinden. Van de inmiddels gearriveerde tuinman vernam ik dat 'ze er al tenminste vier jaar' in deze boom zaten. Op weg naar huis dit alles nog eens overdenkende: al vier jaar in de boom, geen bestrijding van de varroamijt, dit zou volgens ons denken niet kunnen. Dit volk had ten gronde moeten gaan aan de varroamijt. Waar zijn wij mee bezig? Zijn onze bijen zo steriel dat we wel moeten bestrijden? Praten wij ons dit aan? Resistent tegen wat? De bijen in de boom hebben het toch overleefd. En als de boom niet omgezaagd had moeten worden zaten ze er nog gelukkig te wezen. De honing die dit volk opgeslagen had bestond voor het grootste deel uit lindehoning. Hun drachtgebied bestond ook voor een belangrijk deel uit fraaie lindebomen midden in de stad Helmond. Laat ook dit jaar de bestrijding van de varroamijt niet aan het toeval over maar ga gericht te werk en denk daarbij ook eens aan het bovenstaande.

Jan Beekman, Helmond-Brouwhuis